

Alene i Norden:

Kun Danmark mangler pensionsordning for selvstændige

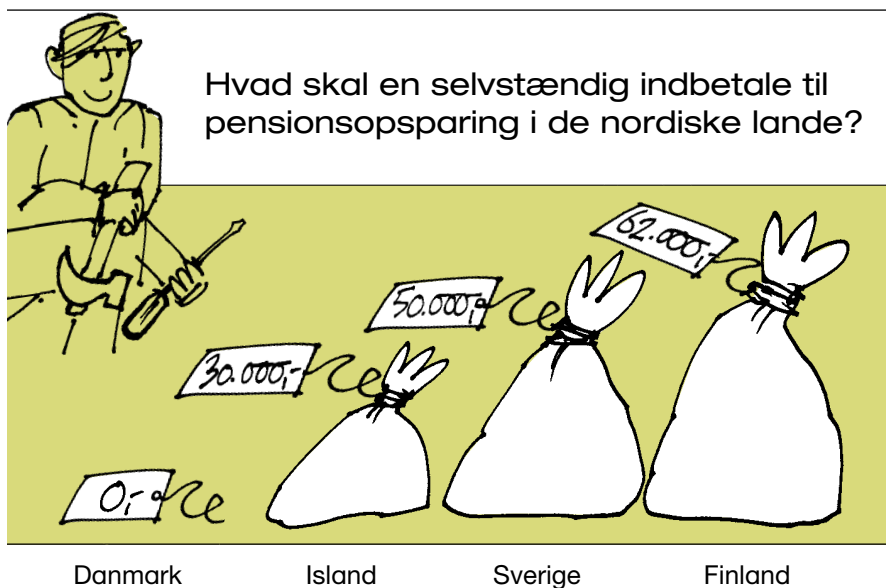
Tag til Malmø og spørg håndværkeren, pizzamanden eller grønthandleren: Sparer du op til pension? »Ja,« vil han svare, for i Sverige er pensionsopsparing obligatorisk for selvstændige. Det samme gør sig gældende i Norge, i Island og i Finland.

Kun Danmark skiller sig ud fra de øvrige nordiske lande:

De danske selvstændige må – som den eneste gruppe på arbejdsmarkedet – helt selv finde ud af, om de har råd og lyst til at lægge penge til side til alderdommen.

Reglerne i de nordiske broderlande er klare: Selvstændige skal – præcis som alle andre på arbejdsmarkedet – lægge en bestemt del af deres indkomst til side. I Norge skal selvstændige lægge mellem otte og elleve pct. til side, alt efter branche. I Island hedder satsen ti pct., i Sverige skal selvstændige lægge 17 pct. til side, og i Finland er der tale om hele 21 pct.

I Danmark er situationen lige så klar: Der er ingen regler. De selvstændige må selv vurdere om, hvordan, hvor, hvornår og hvor meget de vil lægge til side.

Figuren viser, hvad en selvstændig, der tjener 300.000 kr. om året, minimum skal lægge til side i pensionsopsparing hvert år. Det fremgår, at han/hun ikke behøver at spare noget op i Danmark, mens der skal lægges mellem 30.000 og godt 60.000 dkr. til side i Island, i Sverige eller i Finland. Også i Norge skal selvstændige lave pensionsopsparing – kaldet 'trygdeafgift' – men denne afgift går også til andre velfærdsordninger end pension.

Illustration: Camilla Ludvigsen.

I modsætning til stort set alle andre i den erhvervsaktive alder – bl.a. lønmodtagere, dagpengemodtagere, kontanthjælpsmodtagere og førtidspensionister – så skal selvstændige ikke engang spare op i ATP.

Den internationalt anerkendte pensionsekspert, professor Joakim Palme fra Stockholms Universitet, finder de selvstændiges stilling i det danske pensionssystem mærkværdig: »Danmark indtager en særstilling ved, at de selv- ▶

► stændige ikke er omfattet af nogen form for obligatorisk pensionsopsparring. Det gælder ikke kun i nordisk sammenhæng, men også i forhold til mange andre lande i Europa - f.eks. Holland, Frankrig og Tyskland,« siger Joakim Palme, der blandt andet forsker i udviklingen af pensionssystemerne i OECD-landene.

»Den massive udbygning af aftalebestemte pensionsordninger for lønmodtagere i Danmark understreger, at det er problematisk, at selvstændige ikke på samme vis sikres en indkomstrelateret pension. Der er tale om et problem ved det danske pensionssystem, som over tid vil tage til i styrke. Derfor er der behov for at agere nu.«

Nærsynet befolkning

Også Jørn Henrik Pedersen, professor ved Syddansk Universitet og tidligere medlem af Velfærdskommissionen, mener, at de manglende regler for selvstændige kan udvikle sig til at blive et socialt – og dermed politisk – problem.

Ifølge ham har problemet sit udspring i 'folkelig myopi' – altså nærsynethed: »Det helt centrale i spørgsmålet om pensionsopsparring er, at vi er nærsynet alle til hobe. Vi kender ikke vores egen interesse, før vi er tæt på den begivenhed, det drejer sig om. Netop dét er forklarings-

gen på, at vi i forhold til alle mulige andre grupper har truffet beslutning om obligatoriske ordninger.«

I virkelighedens verden er der mange, der ikke kan finde ud af at spare nok op i tide, mener han: »Vi kan jo se, at frivilligheden ikke rækker. Det var derfor, at vi i Velfærdskommissionen foreslog, at der bliver lavet obligatoriske ordninger for dem, der ikke er dækket i forvejen. Det er ikke særlig klogt at lade være, for nogle pensionister vil blive for fattige – og så får vi et politisk problem,« siger Jørn Henrik Pedersen.

Knap seks ud af ti sparer op

At de selvstændiges opsparring rent faktisk er begrænset, viser en analyse af befolkningens pensionsindbetaling i 2003, som ATP har gennemført. Den viser, at det netop er blandt de selvstændige, man finder langt de største huller i pensionsdækningen.

Mens ni ud af ti i resten af befolkningen sparer op, så gør det samme sig kun gældende for knap seks ud af ti blandt de selvstændige, viser undersøgelsen, som ATP har lavet på baggrund af tal fra Danmarks Statistik.

Og de selvstændiges opsparring er uhyre afhængig af branche: Læger, tandlæ-

ger og advokater står f.eks. ikke tilbage for lønmodtagere i forhold til opsparede midler. Hvorimod opsparringen er meget lille blandt frisører, små rengøringsfirmaer og for eksempel restauratører.

At opsparringen er lille – og mange gange helt fraværende – er noget, man kan nikke genkendende til i Håndværksrådet.

»Vi har lavet en undersøgelse blandt vore medlemmer, og den viser, at omkring hver tredje ikke laver pensionsindbetalinger overhovedet. Det er noget skidt, for det betyder, at selvstændige kan få en meget ringe levestandard som pensionister,« siger økonom Mads Engberg.

Ifølge Håndværksrådet er en væsentlig forklaring for en del af de selvstændige, at de mener, at de som ældre skal leve af de penge, de får, når de sælger virksomheden. Der er bare ingen penge.

»Nogle har en urealistisk forventning om, hvad virksomheden er værd, når den skal sælges. Der kan være virksomheder, som stort set ikke har nogen værdi ved salg, f.eks. små detailhandelsbutikker. Vi opfordrer vores medlemmer til ikke kun at spare op i virksomheden men også bruge løbende pensionsindbetalinger. Men hver tredje undlader altså,« siger Mads Engberg.